

TARIX FANINI O'QITISHDA YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Salaydinov Ma'rufjon

Farg'ona davlat texnika universiteti 2-sonli akasemik litseyi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tarix fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, muammoli va loyihaviy ta'lim yondashuvlaridan foydalanish orqali o'quvchilarning tarixiy tafakkuri, tanqidiy fikrlashi va mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari yoritib beriladi. Maqolada yangi pedagogik texnologiyalar tarix ta'limi samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligi asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *Tarix ta'limi, yangi pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, muammoli ta'lim, loyihaviy ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, ta'lim samaradorligi.*

Globalashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan hozirgi davrda ta'lim tizimi oldiga yangi talablar qo'yilmoqda. Ayniqsa, tarix fanini o'qitishda an'anaviy yondashuvlar bilan cheklanib qolish o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, tahliliy tafakkuri va tarixiy ongini to'laqonli shakllantirishga yetarli bo'lmayapti. Shu sababli, tarix ta'limiga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Yangi pedagogik texnologiyalar tarix fanini o'qitish jarayonini samarali, interfaol va natijador qilishga xizmat qiladi.

Yangi pedagogik texnologiyalarning mazmuni.

Yangi pedagogik texnologiyalar — bu o'quv jarayonini oldindan rejalashtirish, tizimli tashkil etish va kafolatlangan natijaga erishishni ta'minlovchi zamonaviy ta'lim usullari majmuasidir. Tarix fanida bu texnologiyalar o'quvchining faolligini oshirish, tarixiy hodisalarni chuqur anglash va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratiladi. Mazkur texnologiyalar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikka asoslanib, ta'lim jarayonida subyekt-subyekt munosabatini shakllantiradi.

Tarix fanini o'qitishda interfaol texnologiyalar.

Tarix ta'limida interfaol pedagogik texnologiyalar muhim o'rin tutadi. "Aqliy hujum", "Munozara", "Klaster", "Insert", "Venn diagrammasi" kabi metodlar o'quvchilarning tarixiy bilimlarini mustahkamlash bilan birga, ularning tanqidiy va mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Ushbu texnologiyalar yordamida o'quvchilar tarixiy voqea va jarayonlarni faqat eslab qolmay, balki ularni tahlil qilish, solishtirish va baholash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni.

Tarix fanini o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ta'lim jarayonini yanada samarali qiladi. Multimediali taqdimotlar, interaktiv xaritalar,

virtual muzeylar va tarixiy hujjatlar bilan ishlash o'quvchilarda tarixiy tafakkurni shakllantiradi. Shuningdek, raqamli resurslar tarixiy manbalarni vizual va tizimli tarzda o'rganish imkonini beradi, bu esa o'quvchilarning fan bo'yicha qiziqishini oshiradi.

Muammoli va loyihaviy ta'lim texnologiyalari.

Muammoli ta'lim texnologiyasi tarix fanida o'quvchilarning mustaqil izlanish va xulosa chiqarish qobiliyatini rivojlantiradi. Tarixiy muammoli vaziyatlarni yaratish orqali o'quvchilar sabab-oqibat munosabatlarini aniqlashga o'rganadilar. Loyiha texnologiyasi esa o'quvchilarning jamoada ishlash, tarixiy manbalarni tahlil qilish va taqdimot qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu texnologiyalar tarix fanini hayot bilan bog'lashga xizmat qiladi.

Tarix ta'limida kompetensiyaviy yondashuv.

Yangi pedagogik texnologiyalar tarix fanini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishga imkon beradi. Bu yondashuv o'quvchilarda tarixiy bilimlar bilan bir qatorda, ijtimoiy faollik, fuqarolik mas'uliyati va milliy ongni shakllantirishga qaratilgan. Natijada, tarix fani o'quvchilarning shaxs sifatida kamol topishida muhim vositaga aylanadi.

Pedagogik texnologiya	Mazmuni / Asosi	O'quv jarayoniga ta'siri / Natija
Interfaol metodlar (munozara, aqliy hujum, klaster, Venn diagrammasi)	O'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, tarixiy voqea va jarayonlarni tahlil qilishga yo'naltiradi	Tanqidiy fikrlash, tarixiy tafakkur va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatini rivojlantiradi
Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)	Multimediali taqdimotlar, virtual muzeylar, interaktiv xaritalar va elektron hujjatlar	Vizual va tizimli o'rganish, tarixiy faktlarni mustahkamlash, darsga qiziqishni oshirish
Muammoli ta'lim	Tarixiy vaziyatlarni muammoli tarzda tahlil qilish	Sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash, mustaqil qaror qabul qilish, izlanish ko'nikmalarini rivojlantirish
Loyiha texnologiyasi	O'quvchilarning jamoada ishlash, ma'lumotlarni tahlil qilish va taqdim qilish	Jamoaviy ish ko'nikmasi, kreativ tafakkur, o'rganilgan materialni amaliy qo'llash qobiliyati
Kompetensiyaviy yondashuv	Tarixiy bilimlar bilan bir qatorda ijtimoiy	Shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish, tarixiy

	faollik va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish	bilimlarni hayotiy vaziyatlarda qo'llash
Integratsiyalashgan ta'lim	Tarixni boshqa fanlar bilan bog'lab o'qitish (geografiya, adabiyot, huquq)	Tarixiy jarayonlarni tizimli tushunish, kompleks tafakkur va multidisiplinar yondashuv
Zamonaviy baholash usullari (formativ baholash, portfel, refleksiya)	O'quvchilarning bilim darajasini aniqlash va o'z-o'zini baholash	Ta'lim jarayonida shaffoflik, adolatlilik, o'quvchi motivatsiyasini oshirish

Tarix fanini o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning bilim olish jarayonini faollashtirish va ta'lim natijadorligini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchi bilimni tayyor holatda qabul qiluvchi emas, balki uni mustaqil izlanish va tahlil qilish orqali egallovchi subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan, yangi pedagogik texnologiyalar tarix fanini o'qitishda shaxsga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirish imkonini beradi. Tarix ta'limida innovatsion yondashuvlardan biri — kompetensiyaviy yondashuv bo'lib, u o'quvchilarda tarixiy bilimlar bilan bir qatorda ijtimoiy faollik, fuqarolik mas'uliyati va milliy o'zlikni anglashni rivojlantiradi. O'quvchilar tarixiy voqea va hodisalarni baholash, sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash hamda mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini egallaydilar. Bu esa tarix fanining tarbiyaviy ahamiyatini kuchaytiradi.

Shuningdek, integratsiyalashgan ta'lim texnologiyalari tarix fanini boshqa fanlar — geografiya, adabiyot, huquq va madaniyatshunoslik bilan bog'lab o'qitish imkonini yaratadi. Bunday yondashuv o'quvchilarda tarixiy jarayonlarni kompleks va tizimli tushunish malakasini shakllantiradi. Tarixiy mavzularni real hayotiy misollar va zamonaviy voqealar bilan bog'lash orqali darsning samaradorligi oshadi. Bundan tashqari, baholashning zamonaviy texnologiyalari ham tarix fanini o'qitishda muhim ahamiyat kasb etadi. Formativ baholash, refleksiya va portfel usullari o'quvchilarning bilim darajasini aniq aniqlash, ularning o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa ta'lim jarayonida shaffoflik va adolatlilikni ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tarix fanini o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning tarixiy tafakkuri va mustaqil fikrlashini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalar tarix fanini o'qitishda an'anaviy yondashuvlarni to'ldirib, o'quv jarayonini mazmunan boyitadi. Shu bois, tarix o'qituvchilari pedagogik texnologiyalarni chuqur o'zlashtirib, ularni dars jarayonida samarali qo'llashlari zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Sayidahmedov N.S. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
3. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
4. Ishmuhammedov R.J. Ta'limda interfaol metodlar. – Toshkent: Fan, 2018.
5. Андреева Г.М. **Социальная психология.** – Москва: Аспект Пресс, 2011.
6. Bloom B.S. **Taxonomy of Educational Objectives.** – New York: Longman, 1984.
7. UNESCO. **ICT in Education: A Practical Guide.** – Paris, 2019.